Lausunto opetusministeriölle
Helsinki 14.6.2002
Finnish Linux User Group FLUG ry
Finnish Unix Users' Group FUUG ry

FUUG

Lausunto tekijänoikeustoimikunnan mietinnöstä "Tekijänoikeudet tietoyhteiskunnassa"

Tiivistelmä

Ehdotus uudeksi tekijänoikeuslaiksi suhtautuu varsin arveluttavalla tavalla tavallisten kansalaisten perusoikeuksiin. Esitetyssä muodossaan ehdotuksen tulkinta teknisten suojausten asemasta johtaisi viihdeteollisuuden mielivaltaan tavallista kansalaista kohtaan. Se voisi myös aiheuttaa riippumattoman pienimuotoisen ohjelmistoteollisuuden ja kokonaan julkisen ohjelmistokehityksen sulkemisen ulos sellaisten tallennevälineiden käytöstä, joita käytetään usein viihdeteollisuuden mediana. Avoimien open source -ohjelmien käyttäjät ja kehittäjät joutuisivat erityisen huonoon asemaan.

Lain on turvattava kuluttajan oikeus käyttää laillisesti hankkimaansa teosta hänelle parhaiten sopivalla laitteella ja ohjelmalla, ottaa siitä varmuuskopioita, siirtää se uudelle medialle sekä luovuttaa käyttöoikeus edelleen toiselle henkilölle. Teosten käsittelyyn tarkoitettujen laitteiden ja ohjelmien suunnittelun, valmistuksen, myynnin tai muun luovuttamisen on oltava sallittua. Mahdollisten laittomien käyttötarkoitusten ei tule rajoittaa tätä oikeutta, vaikka sisällöntuottajien tekijänoikeuksien rikkomisen pitääkin olla rangaistavaa.

Johdanto

Tekijänoikeustoimikunta julkaisi 2.5.2002 mietinnön[1] tekijänoikeuslain muuttamisesta tietoyhteiskunnan vaatimusten mukaiseksi. Mietintö perustuu EU:n tekijänoikeusdirektiiviin 2001/29/EY[2]. Uusi laki on ehdotettu tulevaksi voimaan 21.12.2002.

Kuluttajan kannalta oleellisimmat muutokset nykyiseen tilanteeseen olisivat ehdotettu teknisten suojausten kiertämisen kielto, tekijänoikeuden alaisen materiaalin tallentamiseen tarkoitettujen laitteiden saattaminen kasettimaksun piiriin sekä aiempaa tiukemmat rajoitukset piraattituotteiden maahantuonnissa. Tässä lausunnossa keskitytään ehdotukseen kieltää teknisten suojausten kiertäminen.

Lainsäädännön turvattava myös kuluttajien oikeudet

Mietinnössä pyritään turvaamaan tekijänoikeuksien omistajien oikeudet. Tämä on hyvä ja kannatettava asia. Ehdotetussa muodossa laki kuitenkin jättäisi yksityiset kuluttajat erittäin heikkoon asemaan. Kontrolli siitä, mikä on sallittua ja mikä kiellettyä, siirtyisi oleellisesti lainsäätäjiltä kansainväliselle viihdeteollisuudelle. Kuluttajille koituisi tarpeettomia kustannuksia uusien laitteiden ja ohjelmien hankinnasta sekä samojen teosten ostamisesta useaan kertaan eri medioilla.

Mielestämme lainsäädännön tulee turvata kuluttajille tietyt perusoikeudet käyttää laillisesti hankkimaansa aineistoa. Mietinnössä ainoa tähän viittaava kohta on pykälän 50c määräys, jossa vaaditaan, että tekijän on tarjottava kuluttajalle keinot hänen laillisesti hallussaan olevan teoksen käyttämiseksi. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole kuluttajalle edullisin tai mieluisin tapa käyttää

1 http://www.minedu.fi/julkaisut/tekijanoikeus/kuvailu.html
2 http://www.minedu.fi/julkaisut/tekijanoikeus/direktiivifi.pdf

teosta. Lisäksi teoksen valmistaneen yrityksen mennessä konkurssiin kuluttajan olisi vaikea löytää tahoa, jolta voisi oikeuttaan vaatia.

Jos kuluttaja on hankkinut teoksen laillisesti, hänellä tulee mielestämme aina olla oikeus

1. Käyttää teosta itselleen parhaiten sopivalla laitteella ja ohjelmalla - esimerkiksi katsoa DVD-elokuvaa avoimeen lähdekoodiin pohjautuvalla toistimella.

2. Ottaa teoksesta varmuuskopioita haluamalleen medialle - alkuperäinen saattaa rikkoutua tai tulla muuten lukukelvottomaksi. Poikkeus tästä ovat tilapäisesti vuokratut ja lainatut kappaleet, mutta näitäkin tulisi pystyä käyttämään sopivalla laitteella ja ohjelmalla.

3. Siirtää teos kulloinkin parhaiten tilanteeseen sopivalle medialle - esimerkiksi siirtää musiikkia CD:lle autossa kuunneltavaksi.

4. Siirtää teoksen käyttöoikeus toiselle henkilölle - esimerkiksi levy, jota ei enää kuuntele, tulee voida myydä tai lahjoittaa (käytettynä) eteenpäin.

Kuluttajalla tulee myös olla oikeus hankkia teoksia haluamastaan paikasta, luonnollisesti säädetyt tekijänoikeusmaksut, verot sekä tullit suorittaen. Esimerkiksi nykyinen DVD-levyjen aluekoodijärjestelmä on vapaan kaupan ja ihmisten vapaan liikkuvuuden periaatteiden vastainen.

Teosten ja tallennusvälineiden käsittelyyn tarkoitettujen vaihtoehtoisten laitteiden ja ohjelmien suunnittelun, valmistuksen, myynnin tai muun luovuttamisen on oltava sallittua. Mahdollisten laittomien käyttötarkoitusten ei tule rajoittaa tätä oikeutta, vaikka median sisällöntuottajien tekijänoikeuksien rikkomisen pitääkin olla rangaistavaa.

Teosten lainvastaiseen käyttöön, esimerkiksi luvatta tapahtuvaan julkiseen levittämiseen, on puututtava. Oikea menetelmä ei kuitenkaan ole lain suojan antaminen viihdeteollisuuden ja sisällöntuottajien valitsemille mielivaltaisille teknisille rajoituksille.

Ehdotetun lain vaikutus ammattimaiseen piratismiin

Historia on osoittanut, että tekniset suojaukset onnistutaan yleensä murtamaan. Lisäksi erityisesti musiikin tapauksessa kiertäminen onnistuu myös analogisesti nauhoittamalla äänite uudelleen riittävän laadukkaalla laitteistolla.

Ammattimaiset piraatit ovat jo nykyisen lain puitteissa rikollisia ja ottavat toiminnassaan riskin. Heidän toimintaansa ei siten juurikaan vaikuttaisi se, olisiko teknisten suojausten kiertäminen itsessään kiellettyä. Koska toiminta on kaupallista, he pystyisivät hankkimaan tarvittavan laitteiston ja asiantuntemuksen paremmin kuin tavallinen kuluttaja.

Emme siis usko, että lain suoja mielivaltaisille teknisille suojauksille haittaisi lainkaan ammattimaista piratismia. Päinvastoin, piraattituotteille syntyisi jopa entistä laajemmat markkinat. Jos kuluttaja menettäisi laillisesti hankkimansa kopiosuojatun musiikin levyn rikkoutumisen vuoksi tai suojaus estäisi käytön vaikkapa autossa, kätevin vaihtoehto olisi hankkia laillisen tuotteen rinnalle käytöltään rajoittamaton ja hinnaltaan halpa piraattilevy.

Tallennusvälineiden nopea kehitys ja historian opetukset

Digitaalisten tallennusvälineiden nopean kehityksen johdosta laitteet, ohjelmat ja mediat vanhenevat huomattavasti nopeammin kuin niille tallennetut teokset. Analogiseen muotoon tallennetut teokset heikkenevät vähitellen, mutta digitaalinen media voi muuttua arvaamatta kokonaan lukukelvottomaksi. Siksi on erityisen tärkeää, että kuluttajat voivat siirtää hankkimansa sisällön uusiin kehittyneempiin muotoihin ennen vanhojen laitteiden ja medioiden rikkoutumista.

Tietokoneohjelmia myytiin 1980-luvulla tyypillisesti 5,25-tuumaisilla levykkeillä. Erityisesti peliohjelmilla on edelleen monelle harrastajalle käyttöarvoa, ja niitä on mahdollista käyttää nykyisilläkin tietokoneilla erityisten emulaattoriohjelmien avulla. Vanhoista levykkeistä on kuitenkin suurin osa jo lukukelvottomia, ja pelien kaupallinen arvo on niin vähäinen, että valmistajilta niitä ei ole enää saatavissa.

Monissa levykkeissä oli myös kopioinnin estävä tekninen suojaus. Koska niiden ohittamiseen tarkoitettuja välineitä oli kuitenkin yleisesti saatavissa, ohjelmat oli mahdollista siirtää vanhoilta levykkeiltä nykyaikaisille kiintolevyille, ja niiden käyttö on edelleen mahdollista. Vanhoilta äänilevyiltä on myös saatu pelastettua digitaaliseen muotoon äänitteitä, jotka olisivat muuten luultavasti hukkuneet kokonaan.

Historia on siis osoittanut, että siirto vanhoilta medioilta uusille on tärkeää teosten säilyttämisen kannalta. Jos uutta sisältöä markkinoidaan ainoastaan teknisesti suojatussa muodossa, on entistä suurempi vaara että osa teoksista menetetään ikiajoiksi.

Teknologian kehitys mahdollistaa myös uusia innovatiivisia käyttötapoja, joita sisällöntuottajat eivät ole tulleet alunperin ajatelleeksi. Kiintolevyjen koon suurenemisen myötä on tullut suosituksi cd-levykokoelman siirtäminen tietokoneelle, jolloin konetta voidaan käyttää jukeboksina. Viihdeteollisuus toki myisi saman sisällön mielellään uudestaan suojatussa sähköisessä formaatissa, jolloin lainsäädännön tehtäväksi jää suojata kuluttajan oikeus käyttää teoksia joista hän on jo kertaalleen maksanut.

Linux- ja Unix-käyttäjien erityishuolenaiheet

Tietokoneet ovat nousseet yhä tärkeämmäksi välineeksi musiikin ja elokuvien toistamisessa. Linux- ja UNIX/POSIX-järjestelmien käyttäjät joutuisivat ehdotetun lakimuutoksen myötä erityisen hankalaan asemaan. Käyttäjäjoukko on merkittävä, mutta kuitenkin sen verran pieni, että suurin osa sisällöntuottajista suuntaa tukensa ainoastaan yleisemmälle Windows-käyttöjärjestelmälle.

Linux- ja UNIX/POSIX-järjestelmien kehitysmalli pohjautuu avoimuuteen ja merkittävä osa ohjelmista on open source -lisenssien[3] alaisia. Tämä on todettu tehokkaaksi tavaksi tuottaa nopeasti laadukkaita ohjelmia. Perinteisesti open source -yhteisö onkin tehnyt myös äänen ja kuvien toistoon tarvitsemansa ohjelmat itse, kun suuret ohjelmavalmistajat tai mediayhtiöt eivät ole niitä tarjonneet. Uusi lakiehdotus uhkaa kuitenkin estää tämän toiminnan.

Open source -ohjelmien käyttäjät arvostavat avoimuutta. Moni katsoo jo tietoturvan vuoksi tärkeäksi olla käyttämättä tietokoneellaan suljettua koodia. Avoin ohjelmakoodi ei kuitenkaan houkuttele mediayhtiöitä, koska mahdolliset tekniset käyttörajoitukset on helppo poistaa muuttamalla koodia hiukan. Nykyiset avoimet ohjelmat esimerkiksi DVD-levyjen katseluun ovatkin siksi yksityishenkilöiden tekemiä.

On oletettavissa, että Linuxin yleistyessä sisällöntuottajat tarjoaisivat suojattujen teosten käyttöön suljettuun koodiin pohjautuvia ohjelmia. Jotta suoja olisi tehokas, sulkemisen olisi kuitenkin ulotuttava aivan järjestelmän ytimeen asti, jolloin open source -mallin oleelliset edut menetettäisiin. Tämä vähentäisi Linux- ja Unix-käyttäjien kiinnostusta hankkia suojattuja teoksia, mikä ei olisi myöskään tekijänoikeuksien omistajien edun mukaista.

Teknisten suojausmenetelmien tutkimus ja tulosten julkaiseminen

EU:n perusoikeudet[4] (artiklat 11 ja 13) edellyttävät sekä yksityisille kansalaisille, yhtiöille että akateemiselle yhteisölle vapautta tutkia myös tekijänoikeuden alaisten teosten kopiosuojaukseen käytettyjä teknisiä menetelmiä sekä julkaista tällaisen tutkimuksen tuloksia, algoritmeja ja omia

3 http://www.opensource.org/docs/definition.html
4 http://ue.eu.int/df/docs/fi/CharteFI.pdf

alkuperäisten kanssa yhteensopivia toteutuksia tällaisia suojausmenetelmiä soveltavista ohjelmistoista ja laitteista.

Perusoikeuksien artiklat 52 ja 54 rajaavat ne puitteet, missä edellä mainittuja oikeuksia voidaan rajoittaa. Suurimpienkaan media- tai viihdeyhtiöiden virheellisistä olettamuksista johtuvat taloudelliset ongelmat eivät ole niitä yhteiskunnan yleisiä etuja, minkä varjolla tavallisten kansalaisten oikeuksia olisi hyväksyttävää rajoittaa.

Vaadittavat toimenpiteet

Esitettyjen argumenttien perusteella vaadimme opetusministeriöltä seuraavia toimenpiteitä:

1. Mietinnön pohjana olevaa EU-direktiiviä tulkittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota kuluttajien asemaan. Kopioinnin ja teosten käytön rajoitusten on pohjauduttava lakiin, eikä kontrollia tule siirtää yksipuolisesti sisällöntuottajille.

2. Lain on turvattava kuluttajan oikeus käyttää laillisesti hankkimaansa teosta hänelle parhaiten sopivalla laitteella ja ohjelmalla, ottaa siitä varmuuskopioita, siirtää se uudelle medialle sekä luovuttaa käyttöoikeus edelleen toiselle henkilölle. Teosten käsittelyyn tarkoitettujen laitteiden ja ohjelmien suunnittelun, valmistuksen, myynnin tai muun luovuttamisen on oltava sallittua. Mahdollisten laittomien käyttötarkoitusten ei tule rajoittaa tätä oikeutta, vaikka sisällöntuottajien tekijänoikeuksien rikkomisen pitääkin olla rangaistavaa.

3. Suomen on tuotava epäkohdat esille EU:n elimissä, jotta direktiiviä voidaan muuttaa ottamaan paremmin huomioon tavallisten kansalaisten perusoikeudet.

Helsingissä 14.6.2002

Arto Teräs	Jukka Ukkonen
Tiedottaja, FLUG ry	Toimintavastaava, FUUG ry
ajt@iki.fi	jau@iki.fi
050 594 1416	0400 606 671

Suomen Linux-käyttäjien yhdistys Finnish Linux User Group FLUG ry on vapaaehtoisjärjestö, jonka tarkoituksena on Linuxiin liittyvän toiminnan edistäminen sekä suomalaisten Linux-käyttäjien ja Linuxista kiinnostuneiden tukeminen. Lisätietoja kotisivuiltamme osoitteesta http://flug.mpoli.fi.

Vuonna 1984 perustettu Suomen Unix-käyttäjäin yhdistys FUUG ry pyrkii edistämään UNIX/POSIX-järjestelmiä sekä muita avoimia järjestelmiä koskevaa tietämystä Suomessa ja toimimaan niiden käyttäjien ja toimittajien yhdyslinkkinä. Kotisivut: http://www.fuug.fi.